

Qoşulmama Hərəkatının Əlaqələndirmə Bürosunun Bakıda keçirilən nazirlər görüşü və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin həmin görüşdəki çıxışı, irəli sürdüyü müddəalar beynəlxalq hüquqa hörmət əsasında dünyada sülh, təhlükəsizlik və inkişaf yardımın nə qədər mühüm əhəmiyyət daşıdığını, eləcə də Qoşulmama Hərəkatı kimi böyük siyasi təşkilatın bu məsələdəki əhəmiyyətli rolunu göstərdi.

Bu gün dünyanın, demək olar ki, bütün ölkələri müxtəlif çağırışlarla üzləşir. Etiraf edək ki, həmin çağırışların əsas hissəsi böyük güclərin sülh və təhlükəsizlik, ölkələrin ərazi bütövlüyü, sosial-iqtisadi inkişafı, ətraf mühit və s. məsələlərlə bağlı zaman-zaman yaratdıqları təhdidlərdir. Bu təhdidlərin dəf olunması, dünyamızdakı problemlərin yoluna qoyulması, bəşəriyyətin xoşbəxtliyi yaranmış vəziyyətə görə məsuliyyətini dərk edən bütün ölkələrin əl-ələ verib bir araya gəlməsindən asılıdır. Elə Qoşulmama Hərəkatının Bakıda keçirilən tədbirin əsas mövzusu, məqsədi də bu idi: "Qoşulmama Hərəkatı: meydana çıxan çağırışlarla mübarizədə birgə və qətiyyətli".

"Bandunq prinsipləri"

İlk növbədə onu qeyd edək ki, Bakının belə mötəbər bir tədbirə evsahibliyi etməsi 2019-cu ildən başlayaraq Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi dövründə bu quruma qazandırdığı çoxsaylı nailiyyətlərin növbəti nümunəsidir. Azərbaycanın sədrliyi dövründə Qoşulmama Hərəkatı çox böyük inkişaf yolu keçdi, ölkəmizə göstərilmiş beynəlxalq etimadı doğrularaq böyük bir nümunə yaratdı. 2022-ci ildə sədrlik müddəti başa çatarkən üzv dövlətlərin yekdil qərarı ilə ölkəmizin quruma sədrliyinin daha 1 il uzadılması da Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatının inkişafına sərf etdiyi zəhmətə verilən qiymət idi.

Azərbaycan Hərəkata sədrliyi dövründə, ilk növbədə bu qurumun fəaliyyətinin əsas istinad mənbələrindən olan "Bandunq prinsipləri"ni aktuallaşdırdı, ədalət, beynəlxalq hüquq və üzv ölkələrin qanuni maraqlarını qətiyyətlə qorudu. Azərbaycan hamıya anladı ki, hər bir dövlət BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə, eləcə də əsas insan hüquq və azadlıqlarına, ölkələrin ərazi bütövlüyü və suverenliyinə hörmətlə yanaşmağa, sayından asılı olmayaraq bütün irqlərin və xalqların bərabərliyini tanımağa borcludur. Ölkəmiz Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi dövründə də bu barədə mövqeyinə sadıq qalaraq dövlətləri digər dövlətlərin daxili işlərinə qarışmağa, BMT Nizamnaməsi çərçivəsində hər bir dövlətin özünü fərdi və ya kollektiv şəkildə müdafiə etməsi hüququna hörmətlə yanaşmağa, onun ərazi bütövlüyünə və siyasi müstəqilliyinə qarşı yönəlmiş hər hansı bir fəaliyyətdən, eləcə də güc tətbiq etməkdən və güc tətbiq etməklə hədələməkdən imtina etməyə, bütün beynəlxalq mübahisələri dinc, sülh yolu ilə həll etməyə çağırırdı. Azərbaycan Qoşulmama Hərəkatının imkanlarından faydalanaraq ölkələri qarşılıqlı maraq və əməkdaşlığa təşviq etdi, ədalət və beynəlxalq əhdəliklərə hörməti münasibətlərin əsas meyarı kimi gündəmə gətirdi.

Humanizm nümunəsi

Təbii ki, bütün bu məsələlərdə ən böyük təsir gücü, ölkənin, təşkilatın özünün göstərdiyi nümunə, yaratdığı örnəkdir. COVID-19 pandemiyasının bütün dünyanı çənginə aldığı, beynəlxalq ictimaiyyətin bu baladan necə qurtaracağı sualı qarşısında çaşqın vəziyyətdə qaldığı vaxtda Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə məhz Qoşulmama Hərəkatı qısa müddətdə global səyləri birləşdirdi.

Yeni çağırışlara cavab verən qətiyyət nümunəsi

2020-ci ilin mayında Azərbaycanın təşəbbüsü ilə bu mövzuda Qoşulmama Hərəkatının liderlər səviyyəsində onlayn sammiti keçirildi. 2020-ci ilin dekabrında isə BMT Baş Assambleyasının xüsusi sessiyası oldu. Qoşulmama Hərəkatının bəzi zəngin ölkələr tərəfindən yürüdülmə "peyvənd millətçiliyi" nə güclü etirazı, Prezident İlham Əliyevin gündəmə gətirdiyi aktual məsələlər və bunun ardınca bütün ölkələr üçün peyvəndlərə ədalətli və universal çıxışla bağlı BMT qətnamələrinin qəbul edilməsi Qoşulmama Hərəkatının koronavirusla mübarizədə liderliyini göstərdi. Ehtiyacı olan ölkələrə yardım Azərbaycanın sədrliyinin digər prioriteti idi və bu sahədə də ölkəmiz nümunə ortaya qoydu. Əksəriyyəti Qoşulmama Hərəkatına üzv olan 80-dən çox ölkəyə ya ikitərəfli qaydada, ya da Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı vasitəsilə COVID-19 ilə bağlı maliyyə və humanitar dəstəyi verdi. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına 10 milyon ABŞ dolları məbləğində köməklilik ianə etdi. Azərbaycanın dəstəyi ilə həmçinin beş ölkə peyvəndlə təmin olundu.

Ölkəmiz beynəlxalq ictimaiyyətin məsuliyyətli və fəal üzvü olaraq postpandemiyaya dövrü ilə bağlı məsələləri də diqqətdən kənar qoymadı. Azərbaycanın evsahibliyi ilə Bakıda Qoşulmama Hərəkatının pandemiyadan sonrakı bərpaya həsr olunmuş növbəti sammiti uğurla baş tutdu. Ölkəmiz Afrika və inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin vəziyyətini nəzərə alaraq postpandemiyaya dövründə bu ölkələrin bərpasını dəstəkləmək məqsədilə iki qlobal çağırış elan etdi və özü ilk donor kimi hər iki çağırış üzrə bir milyon ABŞ dolları vəsait ayırdı.

Dünya beşdən böyükdür

Azərbaycanın sədrliyi dövründə Qoşulmama Hərəkatının institusional inkişafı istiqamətində də çox mühüm işlər görüldü. 2021 və 2022-ci illərdə Qoşulmama Hərəkatı Parlament Şəbəkəsinin və Qoşulmama Hərəkatı Gənclər Təşkilatının yaradılması, həmçinin Hərəkatın qadınlar platformasının yaradılması istiqamətində işlərin aparılması buna nümunədir.

Bu gün Qoşulmama Hərəkatı bütün dünyada multilateralizmin əsl müdafiəçisi kimi BMT-dən sonra ikinci böyük təsisatdır. Planetimizin siyasi mənzərəsi Qoşulmama Hərəkatının yenidən formalaşan dünya nizamında öz yerini tapmasını vacib edir. Bu zərurəti şərtləndirən mövcud beynəlxalq

təşkilatların, xüsusilə BMT-nin bəşəriyyətin gözləntilərinə cavab verməməsidir. BMT Təhlükəsizlik Şurası keçmişin qalığı olduğundan və hazırkı reallıqları əks etdirmədiyindən onun iş prinsipləri, qərarların qəbulu mexanizmi mövcud beynəlxalq reallıqlara adekvat olmadığından bu qurumda ciddi islahatların aparılması labüddür. Odur ki, Təhlükəsizlik Şurasında daha çox ölkənin təmsil olunması və coğrafi baxımdan daha ədalətli olması üçün onun tərkibinin genişləndirilməsi mövcud durumda ən doğru həll olardı. Bu baxımdan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bakıdakı tədbirdə etdiyi çıxışda BMT Təhlükəsizlik Şurasında Qoşulmama Hərəkatına bir daimi yer verilməsi, Qoşulmama Hərəkatına, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına və Afrika İttifaqına sədrlik edən ölkələrin BMT Təhlükəsizlik Şurasında veto hüququ ilə rotasiya əsasında yer alması təklifini diqqətə çatdırması təsadüfi deyildi.

Məlumdur ki, Qoşulmama Hərəkatı soyuq müharibə dövründə bir sıra dövlətlərin iki siyasi-hərbi qütb arasında qarşılıqlı əlaqəyə cəlb edilməmələri məqsədilə yaradılıb. Bu təşkilatı formalaşdıran böyük güclərin əsrlər boyu apardıqları müstəmləkəçilik siyasəti, həmin siyasətə qarşı birgə mübarizə istəyi idi. Əfsuslar olsun ki, dünyamız keçmişin utancverici neokolonializm mirasından hələ də qurtula bilməyib. Əksinə, hazırda neokolonializm meyillərinin artması müşahidə edilir. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın bundan narahatlığını nazirlər görüşündə də dilə gətirdi.

Rəsmi Parisin üzrxahlıq borcu

Bu gün neokolonializmi hələ də davam etdirən ölkələrdən biri də məhz Fransadır və həmin ölkənin Avropadan kənarında idarə etdiyi ərazilər fransız müstəmləkə imperiyasının iyirnc qalıqları kimi ikrah doğurur. Özünü yalandan insan haqlarının və beynəlxalq hüququn müdafiəçisi kimi qələmə verən Fransa hələ də digər ölkələrin daxili işlərinə qarışmaqdan çəkinmir.

Fransa qoşunlarının bu yaxınlarda Mali və Burkina-Fasodan çıxarılması onun Afrikadakı amansız neokolonializm siyasətinin uğursuzluğa məhkum olduğunu bir daha göstərdi. Bu ölkə müstəmləkəçilik siyasətindən nəhayət ki, əl çəkərək Qəmə adalarının Mayot adası üzərində suverenliyinə, həmçinin Yeni Kaledoniya xalqının, o cümlədən özünün digər dənizasırcıma və ərazilərində yaşayan

xalqların hüquqlarına hörmətlə yanaşmalıdır. Fransanın soyqırımlarla dolu müstəmləkəçiliyi dövründə 1,5 milyona yaxın əlcəzairlinin qətlə yetirilməsi də bu ölkənin baş-bələnlərinin altında qara ləkə kimi qalır.

Təəssüflər olsun ki, rəsmi Paris özündə siyasi iradə, güc tapıb, məsələn, Niderland kralı kimi ölkəsinin müstəmləkə keçmişini və qul ticarəti ilə məşğul olduğuna görə rəsmən üzr istəmək əvəzinə hələ də Paris muzeyində əlcəzairli azadlıq döyüşçülərinin kəllə sümüklərini müharibə qənimətləri kimi saxlayır. Bu iyirnc hərəkdəndən, ümumbəşəri dəyərlərlə bir araya sığmayan davranışlarından utanmaq bilmir.

XX əsrin ikinci yarısı boyunca Əlcəzairdə və özünün dənizasırcı ərazilərində - Sakit okeanda, Fransa Polineziyasında bir neçə nüvə silahı sınağı keçirmiş, bununla qlobal səviyyədə ətraf mühitin deqradasiyasına, yerli icmalarda ciddi sağlamlıq problemlərinə səbəb olmuşdur. Bu ölkə həm bu əməllərinə, həm öz müstəmləkə keçmişinə, qanlı cinayətlərinə və soyqırımı aktlarına görə Qoşulmama Hərəkatındakı Afrika, Cənub-Şərqi Asiya ölkələrindən və digər ölkələrdən üzr istəməlidir. Fransa yalnız tarixi günahlarını etiraf edib üzr istəməklə keçmişin utanc ləkələrini az da olsa alından silə bilər. Fransanın elə bu günlərdə əlcəzairli yeniyetmənin vəhşicəsinə öldürülməsindən sonra qarşılaşdığı dərin siyasi, sosial və humanitar böhranın nəticələrinin aradan qaldırılması da yalnız belə bir üzrxahlıq davranışları ilə başlanmalıdır. Çünki Fransa əsrlərdir başqa xalqlara etdiklərinin cəzasını çəkir və vaxtında özünün mənfur əməllərindən nəticə çıxarmasa, hələ daha böyük böhranlarla üzləşəcək. Əlcəzairə silli 17 yaşlı yeniyetmənin Fransa polisi tərəfindən qətlə yetirilməsi bu ölkədə irqçiliyin və islamofobiyanın daha bir təzahürüdür. Fransada milli azlıqlara qarşı müxtəlif sferalarda getdikcə artan təzyiqlər rəsmi şəxslər və parlamentin hər iki palatasının üzvləri tərəfindən irqi nifrət xarakterli çıxışlar bu təzahürü getdikcə gücləndirir, narahatlığı artırır. Bu baxımdan, Qoşulmama Hərəkatı BMT-nin polis atəş açmasını pisləyən və Fransanı "hüquq-mühafizə orqanlarında irqçilik və ayrı-seçkililiyin dərin problemlərini ciddi şəkildə həll etməyə" çağıraraq bəyanatını dəstəkləməklə haqqın-ədalətin, insan hüquq və azadlıqlarının, sülhün, gələcək nəsillər üçün daha xoşbəxt bir dünya arzusunun yanında olduğunu göstərdi.

Fransayağı riyakarlıq

Əfsuslar olsun ki, Fransa müstəmləkəçilik siyasəti apararaq yanaşı, həm də erməni separatizmini dəstəkləyir. Azərbaycanın Qarabağ bölgəsindəki erməni separatizmini müdafiə edərək geosiyasi rəqabət, xarici hərbi mövcudluq və "Orientalizm" müstəmləkəçilik siyasəti ilə Cənubi Qafqaz regionunda da mənfur təcürübənin tətbiqinə çalışır. Öz ərazisində hətta Korsika dilinə qadağa qoyan, etnik azlıqlar konsepsiyasını qəbul etməyən, amma bununla bərabər özünü Azərbaycandakı erməni milli azlığının müdafiəçisi kimi göstərməyə çalışan Fransanın bu davranışları riyakarlıqdan və ikili standartlardan başqa bir şey deyil. Azərbaycan Prezidentinin də qeyd etdiyi kimi, Fransa hakimiyyəti başqalarına mühazirə oxumağa cəhd etmək əvəzinə, öz ölkəsindəki narahatedici meyillərlə mübarizə aparmalıdır.

Azərbaycan Prezidentinin Qoşulmama Hərəkatının Əlaqələndirmə Bürosunun Bakıda keçirilən nazirlər görüşündəki çıxışında iqlim dəyişikliyi, su qıtlığı, ərzaq təhlükəsizliyi, məcburi miqrasiya, mədəniyyətlərarası və dinlərarası dialoqun təşviqi məsələlərinə də diqqət yönəldi. Dövlətimizin başçısı geniş vüsət alan islamofobiya və ksenofobiya hallarından, həmçinin islamın zorakılıq və terrorla eyniləşdirilməsi cəhdlərindən rahatsızlığını ifadə etdi, Danimarkada, Niderlandda, İsveçdə müqəddəs Quranın yandırılması, təhqir olunması və buna ifadə azadlığı adı altında bəraət qazandırılmasını tamamilə məsuliyyət-sizlik kimi qiymətləndirdi və bunun qəbul olunmazlığını bildirdi. Vətən müharibəsindəki qələbəmizdən, ərazilərimiz Ermənistanın işğalından azad edildikdən sonra ölkəmizin üzvləşdiyi bir sıra nəhəng çağırışlara diqqət yönəldi.

İşğal zamanı və işğaldan sonra Azərbaycanın ədalətli mövqeyini daim dəstəkləyən Qoşulmama Hərəkatının mötəbər toplantısında bu və digər məsələlərin gündəmə gətirilməsi regionumuzda sülh, sabitlik, gələcək inkişaf baxımından çox önəmlidir. 2020 və 2022-ci illərdə Qoşulmama Hərəkatı ölkələri BMT Təhlükəsizlik Şurasında Azərbaycan əleyhinə olan birtərəfli və qərəzli bəyanatların qəbul edilməsinin qarşısını alıblar. Onların Azərbaycana verdikləri dəstək haqqa, ədalətə, insan hüquq və azadlıqlarına, ikili standartlara qarşı mübarizəyə verilən dəstəkdir.

*İradə ƏLİYEV,
"Azərbaycan"*